

УДК 327(477:475):061.1

О. Яніна,

здобувач кафедри міжнародних відносин ОНУ ім. І. І. Мечникова,
к. 32, Французький б-р, 24/26, м. Одеса-58, 65058, Україна.
Тел.: (380482) 633259. E-mail: cis_asc@paco.net

**ВПЛИВ ЄС НА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ
В ПОСТЫПОЛЯРНУ ЕПОХУ**

Стаття присвячена проблемі еволюції відносин України та Польщі під впливом Європейського Союзу. У статті проведено аналіз міжнародних умов двостороннього співробітництва України та Польщі, надана його оцінка як амбівалентного. Але роль ЄС оцінена в цілому позитивно; прагнення до євроінтеграції змусило Польщу та Україну об'єднати зусилля й вийти на якісно новий рівень партнерства.

Ключові слова: ЄС, польсько-українські відносини, міжнародні актори.

Аналізуючи зовнішній вплив на розвиток українсько-польських стосунків, не можна забувати про такого сильного геополітичного актора світової політики, як ЄС. Оскільки вплив ЄС останнім часом продовжує зростати, ця тема залишається вкрай актуальною і в науковому, і в політичному сенсі.

Тема цього дослідження добре розроблена в польській політичній науці, але більшість польських праць ще не введена в науковий обіг України. Тому стаття побудована переважно на працях таких видатних польських науковців, як С. Пажимеш, С. Белень, М. Цалка, які є знаними саме в міжнародній проблематиці.

Метою статті є аналіз еволюції відносин у трикутнику ЄС — Польща — Україна з акцентом на виявлення проблем й досягнень їхньої співпраці.

Переоцінити роль України в Європі досить важко. Наприклад, такий відомий політичний діяч, як Збігнев Бжезінський, у своїй статті «Україна й Польща в контексті європейської інтеграції» говорить, що незалежність України має величезне значення для глобальної світової політики, вона повністю змінила політичну карту Європи. Поява такої великої держави, як Україна, суттєво вплинула на формування балансу сил у Європі та сприяла вирішенню двох складних проблем, що стояли донедавна перед Європою, — стримувати імперські експансії Німеччини та Росії на політичній сцені Європи. Також він зазначає, що Україна, як центральноєвропейська держава, пов'язана численними інтеграційними зв'язками з Європою і відіграє особливу роль у довготривалому процесі формування нових стосунків між Європою та Росією. Вона зобов'язана підтримувати дружні стосунки з Росією та, як конструктивний партнер, може допомогти Росії поповнити мозаїку вільних європейських держав [1, с. 43].

Потрібно зауважити, що розташована на східних кордонах розширеного Європейського Союзу Польща особливо зацікавлена в розробці єдиної політики Європейського Союзу щодо всього пострадянського простору, який охоплює держави Східної Європи, Закавказзя та Центральної Азії. Безумовно, Польща зацікавлена в активній та плідній співпраці ЄС та України. Для польських партнерів вступ України до європейських

структур насамперед означав би розширення зони миру та стабільності в Європі, а також безпосередньо на східному кордоні Польщі; створення правової інфраструктури та досягнення європейських критеріїв, що дадуть змогу активно розвивати економічну співпрацю; зміцнення демократичних цінностей та демократичних інститутів в Україні; співпрацю в боротьбі з організованою злочинністю й корупцією; запобігання екологічній небезпеці та протистояння глобальним загрозам [2, с. 105].

Перебування України та Польщі в єдиній системі права та стандартів позитивно вплинуло б на подолання бар'єрів, що виникають внаслідок асиметрії суспільно-економічного розвитку та відмінностей в структурі адміністративного апарату й інфраструктури по різні боки кордону ЄС. Українське законодавство, яке відповідатиме стандартам Європейського Союзу, сприятиме подоланню конкуренції в умовах функціонування єдиного ринку ЄС, забезпеченню відповідних правових гарантій, які заохочували б надходження зовнішніх інвестицій. Слід зауважити, що саме в період 1991—1992 рр. викристалізувалися цілі закордонної політики Польщі — це вступ до НАТО та ЄС. Обрання такого стратегічного напрямку змусило Польщу підпорядковувати свою позицію стосовно України поглядам країн — учасниць ЄС. Якщо згадати, як ставились до України впливові країни ЄС, то очевидно, що їх позиція була тотожною з позицією США [3, с. 235]. В першій половині 1990-х рр. вони ставилися до ідеї створення незалежної України досить обережно, навіть прохолодно, адже з 1991 р. країни ЄС разом із США були сконцентровані на вирішенні проблеми ліквідації ядерної зброї, що лишилася на території України після розпаду СРСР. Зволікання з вирішенням долі ядерних арсеналів з боку українського керівництва зумовлювало ситуацію майже повної зовнішньої ізоляції України. Це блокувало будь-які двосторонні ініціативи.

Вплив ЄС на зовнішньополітичну діяльність Варшави та Києва можна прослідкувати й впродовж дискусії щодо організації системи регіональної безпеки у Центрально-Східній Європі. Розцінюючи регіон Центрально-Східної Європи як життєво важливий для загальноєвропейської політичної та економічної безпеки, впливові західноєвропейські країни розглядали будь-які зміни на регіональному і субрегіональному рівні як намагання підірвати їх багатоаспектне домінування. Більше того, ймовірне регіональне українсько-польське зближення могло стати на заваді процесам загальноєвропейської інтеграції. Таким чином, ця ініціатива України не була впроваджена в життя.

Але в першій половині 1990-х рр. були й досить вдалі спільні проекти. Прикладом такого проекту було створення у 1993 р. спільного українсько-польсько-словацько-румунсько-угорського євро регіону «Карпати». Створення цього регіону ілюструє транс-кордонну співпрацю між країнами-учасниками, а гасло «Європа регіонів» як альтернатива гаслу «Європа країн» є важливим чинником євроінтеграційних процесів і політики ЄС [4, с. 25].

Беручи до уваги розв'язання питання про ядерну зброю у 1994 р., варто зауважити, що стосунки між Україною та ЄС і польсько-українські стосунки вийшли на новий рівень. У 1995 р. було створено ще один євро регіон «Буг», як механізм для поглиблення транс-кордонної співпраці Україна — ЄС та безпосередньо між країнами, що його сформували, — Україною, Польщею та Білоруссю [5].

Того ж року Польща рішуче підтримала прийняття України до Ради Європи. Крім того, Україна — значною мірою завдяки зусиллям Польщі — отримала доступ до

Центральноєвропейської ініціативи, групи країн регіону, яка здійснює проекти в галузі науки, техніки, транспорту й енергокористування; одне з її завдань полягає в підготовці кандидатів до вступу в ЄС [6, с. 7].

Усі ці позитивні зрушення продиктовані не лише самим бажанням Польщі чи ЄС допомогти Україні, але й простим розрахунком. І для Польщі і для Європейської Спільноти дуже важливо межувати з успішною розвиненою та передбачуваною країною, в іншому разі безпека всього регіону може бути поставлена під загрозу.

Оскільки Україна також заявила про прагнення приєднатись до євроінтеграції, було створено Постійну українсько-польську конференцію для того, щоб обидві держави могли допомагати одна одній та ділитися досвідом, наприклад, щодо впровадження низки економічних реформ, які проходили набагато успішніше в Польщі, ніж в Україні. Викликало занепокоєння питання щодо введення візового режиму для українських громадян, і хоча Квасневський пообіцяв провести переговори з ЄС щодо безвізового проїзду для громадян України, це питання не вдалося вирішити. Було запроваджено візовий режим з 1 липня 2003 р. В лютому 2003 р. на зустрічі президентів Польщі і України було вирішено, що візи для українських громадян будуть безкоштовними, а громадяни Польщі їздитимуть до України без віз [7, с. 51]. На цьому прикладі можна побачити, що Європейська Спільнота певним чином відгороджується від країн, що не належать до ЄС, з метою забезпечити собі більш безпечне існування, хоча вона й погоджується допомагати своїм східним сусідам. Незважаючи на те, що візова політика ЄС могла б ускладнити стосунки між Польщею та Україною, в цьому випадку прагнення обох країн до розвитку партнерства підказало їм вірний вихід.

Загалом можна зазначити, що вплив ЄС на польсько-українські стосунки скоріше позитивний, адже прагнення до євроінтеграції зблизило ці дві країни й принесло взаємовигідне партнерство. Надзвичайно важливою подією для розвитку польсько-українських стосунків стало набуття Польщею 1 травня 2004 р. повноправного членства в ЄС. Попри ряд негативних моментів, ця подія має й позитивне значення для України. Так, наприклад, хоча шенгенська система й обмежує в'їзд громадян третіх країн в ЄС, але одночасно значно розширює свободу пересування всередині ЄС для тих, хто має шенгенську візу. Прикордонне співробітництво за таких умов сприятиме пристосуванню української економіки до вимог ЄС. Крім того, Польща отримує можливість залучати гроші ЄС для фінансування польсько-українських проектів, які будуть приносити користь економікам обох країн.

Таким чином, можна було сподіватися, що в обличчі Польщі Україна отримала надійного й більш досвідченого партнера, який лобюватиме українські інтереси в Європейській Спільноті й сприятиме вступу України до цієї організації.

Особливої уваги вартий проект нафтопроводу «Одеса—Броди—Плоцьк», що передбачає доставку каспійської нафти до європейських країн транзитом через Польщу та Україну. У березні 2006 р. у Варшаві відбулася зустріч тристоронньої робочої групи експертів Європейської комісії, Польщі і України, на якій було представлено рамковий бізнес-план проекту «Одеса—Броди—Плоцьк». Підготовлений міжнародним консорціумом консультантів бізнес-план будівництва нафтопроводу остаточно підтвердив, що цей проект є неоціненно вигідним не тільки для України, яка таким чином зможе поступово звільнитися від енергозалежності від Росії, але й для Польщі та інших країн ЄС, які зацікавлені у диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. Потрібно зазначити, що цей проект дасть можливість не лише підвищити рівень енергетичної

безпеки обох країн та Європи у цілому, але й ефективно використовувати транзитний потенціал України та Польщі [7, с. 57].

Польща продовжує підтримувати прагнення України стати членом ЄС, при цьому польські політики висловлюються за більш чітку, окреслену позицію ЄС щодо України, та підкреслюють, що у відносинах із Євросоюзом Україна заслужила на підвищення статусу, і це має втілитися у нову угоду між Україною та Євросоюзом, яка б передбачала перспективу членства після виконання країною критеріїв на вступ для країн-кандидатів. Але незважаючи на цей оптимістичний погляд польських сусідів, доводиться констатувати, що Україна розглядається політиками Євросоюзу як держава, добро-сусідські відносини з якою безперечно є фактором зміцнення безпеки та регіональної стабільності на континенті, але європейська перспектива України, що полягає в набутті повноправного членства у Європейському Союзі, більшістю представлених в Європарламенті політичних сил оцінюється щонайменше як віддалена, а іноді й недоцільна.

Варто зазначити, що насамперед самій Україні не вдається проводити послідовну зовнішню політику, адже вона, з одного боку, намагається стати повноправним членом ЄС, а з іншого, враховуючи туманність перспектив і наші досить посередні успіхи у цій сфері та насамперед той факт, що Україна й досі не позбавилася енергетичної залежності від Росії, Київ не може загострювати стосунки з Москвою. Але в цьому прагненні до підтримки балансу і є загроза для європейських та євроатлантичних прагнень України. Так, не пройшло й року з того моменту, коли українська влада прийняла рішення про інтеграцію до НАТО, як у лютому 2003 р. український президент Л. Кучма проголосив створення Єдиного економічного простору (ЄЕП) у складі України, Росії, Казахстану та Білорусі. Невідповідність цього проекту євроатлантичним прагненням України є очевидною, адже для Росії цей проект є не економічним, а геополітичним, спрямованим на зміцнення свого впливу на пострадянському просторі. Росія домагається більш високого рівня інтеграції, включаючи підписання митного союзу, створення наднаціонального регулюючого органу і запровадження єдиної валюти. Але для України зона вільної торгівлі є максимальним рівнем інтеграції з країнами СНД, при якому для України зберігається перспектива членства в ЄС.

Таким чином, ми можемо дійти висновку що, всі міжнародні актори мають свої особисті плани щодо розвитку польсько-українських стосунків. Росія виступає проти розвитку такого партнерства тому, що не хоче втрачати контроль над Україною й прагне розробити власну систему безпеки в регіоні, опираючись розширенню НАТО на Схід. Європейській Союз зацікавлений в розвитку польсько-українських відносин заради безпеки, позбавлення від таких проблем, як незаконна міграція, контрабанда та ін. В цілому під впливом ЄС польсько-українські стосунки значно розвинулися за останні роки і, хоча Україна поки що й не стала навіть асоційованим членом ЄС, варто зазначити, що прагнення до євроінтеграції змусило Польщу та Україну об'єднати зусилля й вийти на якісно новий рівень партнерства.

Література

1. *Gili W., Gili N.* Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989—1993. — Toruń, 2002. — 235 s.
2. *Farzymies S.* Europa Środkowa i Wschodnia w polityce Zachodu. — Warszawa, 1994. — 324 s.
3. *Bieleń S.* Patrzą c na Wschód. Z problematyki polityki wschodniej III RP. — Warszawa, 1997. — 512 s.
4. *Całka M. J.* Polska polityka wschodnia w latach 1989—1997. Nowe wyzwania i perspektywy // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej. — 1998. — S. 20—34.

5. Polish-Ukrainian relations 1991—2002 // The Enlarged European Union and Ukraine: New Relations // www.batory.org.pl/ftp/program/forum/eu_ukraine/polish_ukrainian_relations.pdf
6. *Harasimowicz K.* Polityka Unii Europejskiej wobec Rosji i Ukrainy (zadania dla polskiej polityki zagranicznej) // Polska w Europie. — 2003. — N 2(44). — S. 5—20.
7. Polityka są siedztwa Unii Europejskiej — opinia z Polski roku 2006 // Wymiar Wschodni Polityki Są siedztwa Unii Europejskiej. — Warszawa, 2006. — S. 45—60.

Е. Янина

Кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова,
к. 32, Французький б-р, 24/26, г. Одеса-58, 65058, Україна

**ВЛИЯНИЕ ЕС НА ПОЛЬСКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ
В ПОСТБИПОЛЯРНУЮ ЭПОХУ**

Резюме

Статья посвящена проблеме эволюции отношений Украины и Польши под влиянием Европейского Союза. В статье проанализированы международные условия двустороннего сотрудничества Украины и Польши, оцененные как амбивалентные. Однако роль ЕС оценена в целом позитивно; стремление к евроинтеграции вынудило Польшу и Украину объединить усилия и достичь качественно нового уровня партнерства.

Ключевые слова: ЕС, польско-украинские отношения, международные акторы.

Е. Yanina

Department of International Relations, Odessa National University,
k. 32, French Bul., 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine

**THE EU INFLUENCE ON THE POLISH-UKRAINIAN RELATIONS
IN THE POST-BIPOLAR ERA**

Summary

The article is devoted to the problem of the evolution of Ukrainian-Polish relations under influence of the European Union. In the article the author analyzed of international conditions of bilateral cooperation of Ukraine and Poland, evaluated as ambivalent. Besides EU role is estimated as positive at whole; aspiration for Euro-integration compelled Poland and Ukraine to join its efforts and to achieve of qualitatively new level of partnership.

Key words: EU, Polish-Ukrainian relations, international actors.